

26.3.2021

Kansallinen demokratiaohjelma 2025

Valmistelu- ja koordinoitutyöryhmän kokous 2/2021

Aika	Maanantai 22.3.2021 klo 13-15
Paikka	Teams
Työryhmän jäsenet (varajäsenet suluissa)	Pekka Timonen, oikeusministeriö (pj.) (x) Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö (vpj.) (x) Johanna Nurmi (Markku Mölläri), valtiovarainministeriö Harri Martikainen (Hanna Helinko), sisäministeriö (x) Pekka Alhojärvi, maa- ja metsätalousministeriö (x) Ilkka Ojala (Katariina Kuhanen), puolustusministeriö (x) Anju Asunta (Petteri Katajisto), ympäristöministeriö (x) Mikael Åkermarck, (Maria Miró) liikenne- ja viestintäministeriö Rauno Merisaari (Johanna Jokinen-Gavidia), ulkoministeriö (x) Marja N. Pulkkinen (Anna Mikander), opetus- ja kulttuuriministeriö (x) Vava Lunabba (Jouni Varanka), valtioneuvoston kanslia (x) Henna Leppämäki (Jaska Siikavirta), sosiaali- ja terveysministeriö Laura Holkko (Anu Laitinen), työ- ja elinkeinoministeriö (x) Maria Wakeham-Hartonen, oikeusministeriö
Sihteerit	(x) Liisa Männistö, oikeusministeriö (x) Nina Suorsa, oikeusministeriö
Kutsutut asiantuntijat	Johanna Askolin af Ursin, oikeusministeriö Sami Demirbas, oikeusministeriö (x) Elina Eerola, Sitra (x) Veera Heinonen, Sitra Heini Huotarinen, oikeusministeriö Arto Jääskeläinen, oikeusministeriö (x) Johanna Kaunisvaara, oikeusministeriö (x) Antti Kivelä, Sitra (x) Mikko Kivelä, Aalto-yliopisto (x) Päivi Kurikka, Suomen Kuntaliitto (x) Sini Lahdenperä, oikeusministeriö (x) Joonas Leppänen, Sitra (x) Katarina Långström, oikeusministeriö Laura Nurminen, oikeusministeriö Laura Peuraniemi, oikeusministeriö (x) Sini Sallinen, Suomen Kuntaliitto (x) Varpu Taarna / Anna Bruun, työ- ja elinkeinoministeriö (x) Petri Tuomi-Nikula, Sitra

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	S-posti, internet
Postadress	Besöksadress	Telefon	Fax	E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Asialista

1 Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13.02.

2 Esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttiin muutoksitta.

3 Työryhmän kokoonpanomuutosten toteaminen (liite 3.1)

Todettiin liitteen mukaiset kokoonpanomuutokset. Lisäksi todettiin, että työ- ja elinkeinoministeriö ja valtioneuvoston kanslia ovat esittäneet muutoksia työryhmän kokoonpanoon. Viimeksi mainittuja muutoksia ei vielä ole ehditty hyväksyä oikeusministeriössä. Kokouksessa läsnä olleet uudet jäsenet esittäytyivät.

4 Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (liite 4.1)

Hyväksyttiin muutoksitta.

5 Vaalien turvallisuus ja vaalivarautuminen

Apulaisprofessori **Mikko Kivelä** Aalto-yliopistosta esitteli vaaleihin liittyvässä some-keskustelussa esiintyvän polarisaation ja misinformaation tutkimustuloksia ja -aihoita. Kivelän mukaan ilmiöitä voitaisiin lyhyellä aikavälillä seurata esim. kuntavaalien yhteydessä (Elebot-hankkeen toistaminen, ks. raportti vuodelta 2019: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-8649-1>), jolloin saataisiin tilannekuva nykyisestä polarisaatiosta. Pitkällä aikavälillä voitaisiin kehittää suomalainen bottien havainnointityökalu ja voitaisiin havainnoida bottiverkostoja. Lisäksi voitaisiin kehittää misinformaation leviämiseen käytettyjä työkaluja Suomen tarpeisiin ja seurata polarisaation kehitystä sekä tunnistaa sen edistäjiä.

Hankepäällikkö **Johanna Kaunisvaara** oikeusministeriöstä esitteli vaalivarautumisen yhteistyöryhmän työskentelyä sekä Vaalipooli-hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet. Kivelän esitykseen liittyen Kaunisvaara totesi, että vaalivarautumisen yhteistyöryhmässä on keskusteltu some-alustojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä mm. Elebot-hankkeesta yhtenä vaihtoehtona. Tarkoitus ei ole valvoa tai säännellä some-sisältöjä, vaan luoda keskusteluyhteyttä ao. toimijoiden kanssa.

Keskustelussa todettiin, että vaalien turvallisuus on erittäin ajankohtainen teema, joka kytkeytyy meneillään olevaan keskusteluun kuntavaalien siirrosta. Vaalien turvallisuudessa on kyse kokonaisuudesta, jossa on punnittava riskejä monesta näkökulmasta. Viranomaisten ja tutkijoiden välinen yhteistyö aiheen ympärillä on erittäin tärkeää.

Todettiin, että polarisaatioon liittyvät läheisesti **maalittaminen ja vihapuhe**. Kyse ei ole pelkästään vaaleista, vaan laajemmasta keskustelukulttuurin muutoksesta. Esim. naiset, maahanmuuttajataustaiset ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset ovat muita useammin vihapuheen kohteena. Tuotiin esiin seuraavat ajankohtaiset hankkeet:

- Valtiovarainministeriö julkaisee kansalaispaneelin ehdotukset maalittamisen ja vihapuheen ehkäisemiseksi.
- Oikeusministeriössä käynnissä [Tiedolla vihaa vastaan –hanke](#), jossa pyritään puuttumaan vihapuheeseen.
- Ylen ja Erätauko-säätiön [Hyvin sanottu -hankkeessa](#) pyritään parantamaan yhteiskunnallista keskustelua

Todettiin, että meneillään on myös muutamia aiheeseen liittyviä **säädösvalmisteluhankkeita:**

- Euroopan komissio valmistelee alustayhtiöiden disinformaatiota koskevien käytännesääntöjen uudistamista osana Euroopan demokratiatoimintasuunnitelman toimeenpanoa.
- Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi rikoslain muuttamisesta. Esityksen mukaan laittoman uhkauksen syyteoikeutta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi niin, että teko olisi virallisen syytteen alainen, jos laiton uhkaus kohdistuisi henkilöön hänen työtehtävänsä vuoksi eikä rikoksentekeijä kuulu työpaikan henkilöstöön. Syyttäjä saisi nostaa syytteen laittomasta uhkauksesta myös, jos teko on kohdistunut henkilöön hänen julkisen luottamustehtävänsä vuoksi.

Todettiin, että teema liittyy läheisesti myös **kyberturvallisuusuhkiin**. Vaalivarautumisen yhteistyöryhmässä on mukana Kyberturvallisuuskeskuksen edustaja, joten teema on esillä työryhmän työskentelyssä.

Demokratiaohjelman toimeenpanon yhteydessä tarkastellaan jatkuvasti esiin nousevia kysymyksiä ja uusia haasteita. Esim. tässä keskusteltuihin teemoihin ja tiedontarpeisiin palataan viimeistään siinä vaiheessa, kun valmistellaan valtioneuvoston periaatepäätöstä kansalliseksi demokratiaohjelmaksi (jatkotoimenpiteet ja –linjaukset).

6 [Sitran Demokratiakokeilut 2020](#), [Robottipuhelut](#) ja [Kirjastoista kansanvallan foorumeita](#) -hankkeiden kokemukset ja opit

Johtaja **Antti Kivelä** Sitrasta kertoi kokeilujen taustalla olevasta Kansanvallan peruskorjaus -raportista, jonka seurauksena Sitra käynnisti useampia demokratian kehittämiseen liittyviä kokonaisuuksia esim. yhteistyössä eduskunnan ja puolueiden kanssa. Hankekokonaisuus päättyy kesäkuussa, jonka jälkeen on katsottava, miten kokeilujen tulokset jalkautetaan.

Asiantuntija **Elina Eerola** esitteli Demokratiakokeilut 2020 -hankkeen alustavat tulokset ja asiantuntija **Joonas Leppänen** kertoi robottipuheluista.

Kuntaliitto on osallistunut Demokratiakokeilu-hankkeeseen. Kuntaliiton erityisasiantuntija **Päivi Kurikka** totesi, että kokeilut ovat nostaneet esiin sen, miten eri lähtökohdista kunnat ponnistavat osallisuustyöhön ja miten erilaista tukea ne tarvitsevat. Monessa kunnassa tehdään hyvää osallisuustyötä, mutta toisaalta on kuntia, joissa ei ole riittävää osaamista, tietoa tai resursseja osallisuustyöhön. Tähän tarvitaan jatkossakin tukea. Kurikka nosti hyvänä esimerkkinä kuntien tukemisesta ympäristöministeriön Kestävä kaupunki -ohjelman.

Keskustelussa todettiin, että hallituksen esityksen mukaiset hyvinvointialueet muodostaisivat uuden elementin asukkaiden osallisuuden näkökulmasta. Yhteistyötä eri ministeriöiden, Sitran ja Kuntaliiton välillä on syytä jatkaa, jos/kun hallituksen esitys hyvinvointialueista hyväksytään.

Keskusteltiin Helsingin kokeilussa esiin nousseesta, **viestinnän kieltä** koskevasta suosituksesta, jonka mukaan muunkieliset helsinkiläiset toivovat mieluummin selkokielistä viestintää, kuin useille kielille käännettyjä viestejä. Käytiin keskustelua selkokielen ja selkeän kielen eroista. Selkokielen käyttö on osittain myös resurssikysymys (käännöstarpeet). Todettiin, että vieraskieliset ovat demokratiakokeilujen yhteydessä toivoneet viranomaisilta viestintää selkeällä suomen (tai ruotsin) kielellä.

Keskusteltiin myös **robottipuhelujen kielivalikoimasta**. Loviisassa robottipuheluja testattiin suomeksi ja ruotsiksi. Periaatteessa puhelut toimivat kaikilla kielillä, joita algoritmi pystyy litteroimaan. Robottipuhelut soveltuvat monenlaiseen käyttötarkoitukseen – niitä on kokeiltu mm. koronan jäljityksessä.

Todettiin, että eri tavoin **syрjäytyneet tai syрjäytymisvaarassa** olevat ihmiset ovat kasvava ryhmä yhteiskunnassamme. Tulisi pohtia, miten heidät otetaan huomioon avoimen hallinnon ja demokratian kehittämisessä. Sitran demokratiakokeiluissa kohderyhmänä olivat demokraattisesta osallistumisesta syрjäytyneet.

Puheenjohtaja totesi yhteenvetona, että Sitran kokeilujen lisäksi parhaillaan on käynnissä STN-tutkimushankkeita, joiden tuloksia odotetaan myöhemmin. Sekä Sitran kokeiluista että STN-hankkeiden tuloksista on tarkoitus tehdä synteesi, jonka perusteella pohditaan, miten vastaavaa kokeilutoimintaa voidaan jatkossa tukea ja millainen voisi olla Sitran ja valtioneuvoston yhteistyömalli. Demokratiakasvatus ja kirjastojen kehittämistoiminta linkittyvät yhteen, ja teemaa voisi käsitellä opetus- ja kulttuuriministeriön asettamassa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämisen ohjausryhmässä. Esim. kirjastojen ja koulujen yhteistyötä voisi tarkastella.

Sovittiin, että Sitra ja oikeusministeriö jatkavat keskustelua yhteistyöstä demokratiateemojen osalta vielä kevään aikana. Sitra järjestää 1.6. Demokratiakokeiluiden skaalaus -työpajan yhdessä oikeusministeriön ja Kuntaliiton kanssa. Tilaisuudessa julkaistaan demokratia- ja robottipuhelukokeilujen koontijulkaisu.

7 Muut asiat

Ympäristöministeriössä järjestettiin 2.3. demokratian aamukahvit. Valmistellut materiaalit toimivat hyvin ja demokratian edistäminen sekä valtioneuvoston ohjelma-että ministeriötasolla koettiin tarpeelliseksi. Valtiovarainministeriö ja valtioneuvoston kanslia järjestävät demokratian aamukahvit 12.4. Kokemukset tilaisuudesta raportoidaan myöhemmin.

8 Seuraavat kokoukset

Tiistaina 15.6.2021 klo 13-15

9 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15.01.

JAKELU Työryhmän puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, jäsenet ja varajäsenet,
kutsutut asiantuntijat

TIEDOKSI Hankeikkuna